

20 de ani de moarte

M. Apostol

Department of Theoretical Physics, Institute of Atomic Physics,
Magurele-Bucharest MG-6, POBox MG-35, Romania
email: apoma@theory.nipne.ro

Regretatul A. Corciovei, profesor de Fizica Teoretica la Magurele-Bucuresti, ne-a parasit in 1992. A fost o personalitate marcanta a Fizicii de la Magurele. Si altii au fost marcanti la Magurele. Dar ei au construit in materie, iar materia e perisabila, putin a ramas in urma lor, si mai putin va ramine.¹ Corciovei a construit in spirit, iar acesta e vesnic. Astazi, dupa 20 de ani de la disparitie, el este viu in noi.

A facut cercetare stiintifica intre 1950 si 1970. A fost primul si printre putinii fizicieni romani creatori de Fizica in Romania. Putini citi erau pina la el, si multi citi au aparut dupa el, au invatat Fizica, fiecare cit a putut. Corciovei a fost creativ, a adus idei noi, originale, fructuoase, relevante in Fizica Teoretica. Era de o originalitate stiintifica iesita din comun. Asta, afara de talentul lui innascut, datorita cunoasterii profunde a principiilor fundamentale ale Fizicii. Nu stia multe, dar stia mult in Fizica Teoretica. Va ramine in istoria Fizicii pentru teoria lui originala referitoare la magnetismul cuantic al straturilor subtiri. Nimeni, care va fi interesat de aceasta minunata fenomenologie stiintifica, nu va putea ocoli publicatiile lui Corciovei, cimpul de anizotropie, ecuatiile de miscare cuantice ale magnetizarii, functiile Green duble de energie si timp, faimoasa conditie a lantului dublu-ciclic, toate aflate in aceste publicatii. Mici si de Fizica mica poate (de schmutzig Physik, cum spunea Pauli despre Fizica Solidului), ele au sunetul perfect al Fizicii Teoretice veritabile. In fond, Koh-i-Noor-ul e pentru mitocani. Stralucirea sta in diamantele mici, singurele ce lasa loc negurii. Daca nu ne-ar arata ignoranta si limitele, misterul surprinzator al acestei lumi, Fizica Teoretica ar fi si inutila, si periculoasa. In anii 60 aparuse deja magnetofonul, si lumea era curioasa si interesata de benzile magnetice. Romania nu avea acces la Fizica Energiilor Inalte, la Fizica Nucleara, asa ca tinarul Corciovei a hotarit, cu inteligenta practica ce-i era proprie, sa se ocupe de lucruri aflate la indemina.² Stia clar, enunta adesea acest principiu, ca nu marele face omul mare, ci omul mare face marele.³ L-am admirat mult pentru aceasta orientare. In plus, deslusise ierarhizarea in stiinta Fizicii, si a vazut ca Statistica este regina. Toata viata l-a obsedat ireversibilitatea in raport cu miscare mecanica.

Prin anii 70 Corciovei a lasat cercetarile proprii de Fizica si a hotarit sa se ocupe de organizarea cercetarii de Fizica Teoretica la Magurele. Simtea probabil ca este singur, la nivelul lui, in Fizica; simtea probabil ca daca ar fi continuat s-ar fi marginalizat, ar fi devenit nefolositor. Avea vocatia

¹Oamenii marcanti de astazi in Fizica de la Magurele construiesc in beton, faianta, gresie, ghips si alte nisipuri.

²Romania este o "mare putere" in costisitoarele Nucleara, Spatuala, Astrofizica, Cosmologie si acum mai nou in Laseri. Ar fi putut sa fie o mare putere in ieftinele Solid, Materiale, Electronica, Teoretica, dar nu i-a placut: decit destept si fericit, mai bine prost si fudul. Asta a fost si este "filosofia" politicianilor de Fizica, de Stiinta, in Romania.

³A se compara cu nebunii periculosi de astazi si din toate timpurile, care cred ca daca locuiesc in cladirea Sectiei de Fizica Teoretica sint automat teoreticieni.

construcției pentru oameni. Era generos, dorea să știe și alții, să cunoască, să facă și ei minuni de tipul celor pe care el le văzuse, le făcuse, le practicase în Fizica Teoretică. Acesta a fost al doilea mare principiu al lui, această enormă generozitate profesională. Desigur, ea era dublată de un bun și mare amor propriu, cum e normal. Obiectivitatea nu este decât subiectivitatea oamenilor mari. Insufletit de această ambiție nobilă, a început să-și pună în practică noua hotărâre. A reușit cu greu să fie acceptat să facă lectii (admirabile, de altfel) de Fizica Solidului la Facultatea de Fizică a Universității București. A insistat, și a reușit cu greu, să fie acceptat în Academia Română ca membru corespondent. De ce cu greu? Simplu, pentru că era valoros și stirnea invidie, pentru că dorea să construiască pentru binele altora, și ca urmare stirnea ura. A reușit cu greu să obțină titlul de Doctor Docent.⁴ Nu era vanitos, deși juca mult teatru în această privință. Toate acestea, îmi spunea, îi serveau, în concepția lui, la consolidarea unui grup de elită în Fizica Teoretică din România. De altfel, titlul lui de glorie, de care era foarte mândru, și pe bună dreptate, era acela de Șef al Secției de Fizică Teoretică a Institutului de Fizică Atomică de la Magurele-București.⁵ A deținut această poziție proeminentă de prin 1969 până în 1990, când a fost îndepărtat brutal de revoluționarii violenți. În acest laborator de Fizică Teoretică nu se mai simțea singur. Între 1965 și 1975 a adunat la Magurele vreo 15-20 de cercetători, toți fără excepție cu studii formale, autentificate, legitime, de Fizică Teoretică. Acest grup a fost o elită științifică, intelectuală. Eu personal, am învățat enorm de la ei, de când au început, de prin 1972, să mă accepte printre ei. Știau, și le făcea plăcere să-și învețe și pe alți. Erau o adevărată Școală de Fizică Teoretică a României, înființată și condusă, prin recunoașterea unanimă, de Corciovei. Autoritatea științifică a lui Corciovei era indiscutabilă: toți îl acceptam și-l recunoșteam de maestru în Fizică Teoretică.⁶ Colabora cu toți, se interesa de progresele profesionale ale tuturor, mai mult, își asuma responsabilitatea ca fiecare tinar cercetător să progreseze în carieră, în acord cu propriile resurse, să nu rămână un întretinut științific al altora, să-și construiască propriul respect de sine. Aceasta a fost o enormă realizare a lui Corciovei, de o înaltă noblete, pe care nu o au în Fizică decât cei care sînt cu adevărat fizicieni mari. Corciovei impusese ca membrii Secției să se străduiască să obțină rezultate științifice, adică lucruri noi și corecte în Fizică. Dacă erau și relevante, cu atât mai bine. Dacă nu reuseau, nu era nici o problemă. Dar, sigur, nu erau promovati, nici premiați. Corciovei accepta rebuturile în Fizică Teoretică, dacă era vorba de oameni. Nu accepta însă sub nici o formă rebuturile științifice. Membrii Secției aveau libertate absolută în cercetările lor. Dar Corciovei le tot amintea că această libertate implică responsabilitate, are urmări. Fiecare rezultat științific era prezentat în Seminarul Secției, condus de Corciovei.⁷ Nu se continua prezentarea dacă autorul nu era capabil să răspundă la toate întrebările ridicate în Seminar.⁸ Un seminar la Secția de Fizică Teoretică în acele vremuri echivala cu un examen serios. Seminarul nu era obligatoriu, dar noi toți simțeam nevoia să ne supunem acestor examene. Seminarul nu dădea aprobare pentru publicarea rezultatelor, publicarea era responsabilitatea exclusivă a autorului. Doctoratele la Corciovei se treceau în 15 ani (atunci când se treceau, pentru că mulți, după ani îndelungați de studiu, cu bune rezultate, hotărâau să nu le mai treacă niciodată).⁹ Această rigurozitate științifică și seriozitate profesională a creat competente și a cernut valori. O datorăm lui Corciovei.

După această reușită aproape neverosimilă, construcția de la zero a unei Fizici Teoretice de calitate

⁴Titlu desființat la scurt timp în epocă pentru că era rivnit de toți mediocrii și șfertodocții.

⁵A se compara cu șefii de ieri și de astăzi ai acestei Secții.

⁶A se compara cu șefii politici, și de atunci și de astăzi. Nu-i recunoaște nimeni, ei sînt chipurile numai "buni manageri", noi nu avem nevoie de profesioniști ca șefi, ci de "buni manageri". După 1990 Fizica Teoretică de la Magurele a avut numai "buni manageri" care au ocupat ilegal poziția de șef.

⁷A se compara cu cine le conduce astăzi în Fizică Teoretică de la Magurele.

⁸A se compara cu aplauzele din seminariile noastre de astăzi, cu atmosfera festivă, cu sticlele (de cafea) pe masă.

⁹A se compara cu doctoratele de Fizică Teoretică de astăzi. Problema pentru cititor: este echivalent un doctorat de astăzi cu un doctorat de atunci?

in Romania, nori negri au inceput sa se adune asupra lui Corciovei si a noastra. Fizica Teoretica de la Magurele a inceput sa stirneasca invidie, ura, pofta uricioase si scirboase. Situatia se complicase cu venirea in Sectie a fiului marelui conducator politic de atunci al Romaniei. Dupa acest eveniment, "specialistii in politica" au interzis sa mai vina si altii in aceasta Sectie, tocmai pentru a ne pune intr-o lumina proasta, de club exclusivist, cu ifose, de neacceptat intr-o societate emina-mente muncitoreasca, tovaraseasca si democratica. In curind au desfiintat si Sectia de specializare in Fizica Teoretica de la Facultate, pentru a stirpi si urma si saminta de teoretician in Romania. Facusem deja un compromis, eram impinsi sa facem si altul, si altele. Crestea presiunea sa intre in Sectie oameni care nu aveau o pregatire de Fizica Teoretica. Al treilea mare principiu al lui Corciovei fusese pina atunci ca in Sectia de Fizica Teoretica de la Magurele sa nu intre decit primul clasat pe facultate cu specializare in Fizica Teoretica. Fusese. A durat pina prin 1972. Corciovei a fost nevoit sa abandoneze acest principiu, cu greu, reluctant, cu suferinta. Suferea aproape fizic, devenea nervos, irascibil, atunci cind neispraviti cu putere politica il obligau sa le accepte in Sectie fiul, nepotul, cumatru, spionul, agentul, tzutzerul sau tzucalarul. Corciovei incepea sa fie infrint. A inceput sa faca compromisuri, parea un comandant disperat sa-si salveze corabia. Impostori si veleitari, cu recomandari politice serioase, beneficiind de ura si invidia pe care administratorii de cercetare stiintifica de atunci le aveau la adresa noastra,¹⁰ faceau presiuni imense sa-i acceptam. Noi nu puneam in principiu nici o piedica, dar era imposibil de trait cu ei. Dvoastra ati accepta gindacii de bucatarie pe masa Dvoastra? Eu nu! Le-as face un cotlon si i-as pune acolo, unde le e locul. Dar ei, nu si nu! Ori Fizica Teoretica, ori va desfiintam prin impuscarea pe toti! Erau niste zapaciti cu ifose, crescuti in puf de tata si de mama de la partid, flecari incurabili de vocatie superficiali, care nu voiau sa stie ca Fizica Teoretica se face cu munca imensa, munca inutila daca lipseste talentul. Tot ce voiau era sa-si satisfaca vanitatea de copii rasfatati. Unde, chipurile, isi pusese boierul cizmele, urma ca toti grajdarii sa-si puna acum opincile. Prin anii 80 Sectia incepuse sa se degradeze, se instaura incet, incet descurajarea, dezgustul, amaraciunea, tristetea. La unii, ca mine, indignarea, revolta si minia. Corciovei facea greseli peste greseli, disperat sa mentina cursul. Incepuse deja atunci sa umble prin lume nebunia de a avea multe publicatii, asa-zis stiintifice.¹¹ Toti sefii politici din cercetarea stiintifica se puneau co-autori pe publicatiile subalternilor lor. Al patrulea mare principiu al lui Corciovei fusese sa iti faci singur publicatia, sa o prezinti in seminar, sa nu faci publicatii seriale, fiecare co-autor sa aiba partea lui distincta de contributie.¹² In acea perioada, incepuse sa abandoneze si acest principiu. Se puneau uneori in situatii jenante, insistind. Desi, insista numai la cei amatori de un astfel de compromis. La mine, de exemplu, n-a insistat niciodata. Spunea ca toti sefii de cercetare fac asta, si-i era teama ca daca el nu face, partidul o sa-l dea jos, si tot ce a construit va pieri. Impostorii si veleitarii ce ne inconjurau complicaau situatia, oferindu-se singuri la aceasta prostitutie intelectuala.

Lovitura majora a venit in 1977. Dusmanii isi pusesera in cap sa distruga Fizica Teoretica in Romania si, in general, tot ce parea ca are valoare in cercetarea stiintifica. Ca urmare au ticluit un plan bine sprijinit politic, si au trecut la actiune. Am scapat, prin tertipuri politice, dar am scapat in genunchi. Si cu ochii umflati. Nu ne-au desfiintat, dar ne-au obligat sa acceptam in Sectie vreo 20 de impostori si veleitari, care nu aveau nici studii, nici pregatire de Fizica Teoretica.

¹⁰Cum si acum cei de astazi le au din plin la adresa celor putini citi am mai ramas, care, cosmarul lor, mai sintem inca vii si facem seminarii la Magurele.

¹¹Specialistii le numesc pseudo-stiintifice. Publicul larg, neavind multa posesie de termeni stiintifici, le numeste maculatura infecta. Landau le numea Fizica Patologica, si-si dadea cu spirt pe miini cind seintimpla sa le atinga. De altel, si Corciovei isi dadea cu spirt pe miini dupa ce stringea mina vreunui politician de asta paranoic de Fizica, sau a vreunui fizician infestat.

¹²A se compara cu autorii stiintifici romani de astazi care vin cu publicatii seriale gata facute de la prietenii nemti si alti teutoni americani. Ei le fac, ei si le publica: precum onestul, sincerul si delicatul act intim de igiena personala pe care il facem toti cu noi insine la toaleta.

Aveau numai vanitatea de a fi membri ai acestei Sectii. Pina atunci fuseseram vreo 25. De acum eram aproape 50, cu alti citiva ametiti tulburi ce se alipisera si ei. Noii veniti au pus imediat mina pe putere: au devenit secretari de partid, membri in comitete, sefi de seminar, etc, etc. Faceau legea in Sectie. Masa neutronului se stabilea prin vot democratic si universal. Aceasta pesta este cea care a facut revolutia din 90. In forme inca si mai virulente toate aceste practici dezgustatoare continua si sint promovate de conducere si astazi, dupa 90. Corciovei, cu principiile lui, a fost definitiv infrint. Imi spuneti mie de glont, de streang, de otrava, de ciurma? Va spun eu de umilinta, batjocura, ura!

Corciovei, semenul nostru, a fost ucis de noi, oamenii, in 1992. Stia multe, vedea prin lucruri, intelegea ca nu vom mai avea nici un viitor aici, si a hotarit sa se lase omorit. Noi, fizicienii, tovarasii lui, am fost gata. Asa rasplatim noi pe oricine se ridica dintre noi si isi pune munca, seriozitatea, talentul, viziunea, inspiratia in slujba noastra, in loc sa le tina pentru el. Facerea de bine nu e bine vazuta la romani.

Astazi, in dezastrul general, cind Fizica Romaneasca nu mai exista, cind criminalii au invins cu bucurie, cu sanatate, cu voie buna, umbla vorba fariseica si ipocrita ca oameni mari precum regretatul profesor Corciovei nu ar mai fi existind. Mai bine, i-am fi ucis si pe aia. Asa, ne mai salvam sufletele un pic.